

• De eerste vestiging van conservenfabriek de Hero in Breda stond aan de Academiestring 10. Tegenwoordig is het pand in gebruik als buurtaccommodatie Spoorhuis. Verstop achter een grijsge schilderde houten plaat boven de dakgoot staat hoogstwaarschijnlijk nog steeds de oorspronkelijke firma naam 'A.J.F. Jansen Groenten en Fruit' op de gevel vermeld.

• Een van de weinige in Breda overgebleven 'meerbolders', die direct verwijzen naar de oude industrie. Deze staat op de Markkade ter hoogte van waar ooit de HKI, de Hollandsche Kunstzijde-Industrie, stond. Op de achtergrond de onlangs uitgebrande hal van de eertijdse Machinefabriek Breda.

• Nietsvermoedend passeert de filmfietshaber ook hier een onbekende verwijzing naar het industriële verleden van Breda. De steeg die van het Van Coothplein naar het Grand Theater leidt, is vele malen onder de bioscoop. Voordien stond hier het pakhuys van brouwerij De Twee (!) Hoefijzers. De brouwerij zelf lag dichtbij de hoek Gimkenstraat-Karnemelkstraat, ter hoogte van het huidige Blokkerfillaal.

Ongemerkt verdwijnt Breda's industriële erfgoed

Door Leo Nierse

BREDA - Breda heeft een rijk industrieel verleden, maar in de stad is er niet veel meer van terug te vinden. Vermaarde fabrieken als de Etna en de Kwatta zijn nagenoeg spoorloos uit het stadsbeeld verdwenen.

Behalve de herinnering, is de Bredenaar geen enkel tastbaar aandenken overgebleven aan de industriële iconen die in de periode 1850-1950 de motor van de stedelijke economie waren. En wier producten binnen- en buiten de landsgrenzen evenzovele visitekaartjes voor de stad vormden.

Breda was tot ver in de twintigste eeuw immers de stad van de Kwatta-chocolade, het Drie Hoefijzers-bier, de Etna-formuizen, de stoomloos van Backer & Rueb, de ventilatoren van Asselbergs & Nacheuius en de kunstzijde van de HKI - om alleen de allerbekendste namen te noemen. Toch zijn er, met goed zoeken, hier en daar nog wel wat stille getuigen te vinden.

Zoals de onopvallende meerbolders (doelvormige 'meerpalen' van gietijzer) langs het water van de Nijverheidssingel en Tramsingel, waaraan eens de schippers die de aanpalende fabrieken van grondstoffen voorzagen hun transportschepen vastlegden. Met enig zoeken valt in de oever van de Tramsingel ook nog het restant van een betonnen loswal te ontwaren, als een bijna-geheime verwijzing naar de Etna.

Dan zijn de loswallen van de Suikerfabriek en voormalige 'Kunstzij' aan de Markkade wat gemakkelijker thuis te brengen. Maar opvallend doen ze niet zo min en door de publieke onbekendheid, zullen die laatste restjes industrieel erfgoed ongemerkt verdwijnen.

Ouwe zoel
Als er dan eens werkzaamheden worden uitgevoerd en niemand herkent bijvoorbeeld zo'n meerbolder, is het al gauw: 'Haal meteen die ouwe

• Een van de laatste overgebleven 'klassiek-Bredase' fabrieken is De Faam aan de Terheijdsenweg. De jonge Stichting Brabants Industrieel Erfgoed poogt nog zoveel mogelijk aandenken aan de oude industriestad Breda te behouden, door er 'nieuwe' industrieën voor te interesseren. Vlnr. Frans Smits van Waesberghe jr., Wim Doors, Barbara Putters en Henk Muntjewerff.

zoel maar even weg'. Voor je het weet is er dan helemaal niets meer over." Zegt industrieel-historicus dr. Henk Muntjewerff uit Breda. Hij is secretaris van de dit jaar in Breda opgerichte Stichting Brabants Industrieel Erfgoed. Mede-oprichters - en tot heden enige leden - zijn Frans Smits van Waesberghe jr., Barbara Putters en Wim Doors. Zij delen Muntjewerffs vrees voor het verdwijnende erfgoed, maar toch is het behouden van deze 'laatste restjes' niet het belangrijkste streven van hun stichting.

De Stichting Brabants Industrieel Erfgoed beoogt het verleden levendig(t) te houden door het in te bedden in het huidige industriële milieu. In Breda, maar ook elders in (Noord-) Vlaams Brabant. De vier Bredase stichtingsbestuurders onderhouden namelijk eigen netwerken aan weerszijden van de landsgrens. Zo is Muntjewerff redacteur van het Vlaams-Nederlands tijdschrift Erfgoed van Industrie en Techniek. De gepensioneerde 'brouwerszoon' Frans Smits van Waesberghe jr. - geestelijk va-

der van onder meer het Nationaal Brouwerij Museum in Altenaarde - heeft behalve familiebanden ook nog steeds zakelijke belangen in België. Barbara Putters' bureau Breda Promotions organiseert excursies voor de industrie in de wijde regio en Wim Moors is, als gepensioneerd Advansdirecteur, ook van vele markten thuis. "Volgens de statuten wil onze stichting een brug slaan tussen de technologieën en productieprocessen uit de 19e en 20e eeuw en de nieuwe technologieën van eind vorige en de huidige

eeuw", leggen Muntjewerff en Smits van Waesberghe uit in Putters kantoortje in het Bredase Begijnhof. Concreet wil het viertal 'nieuwe' lokale en regionale industrieën stimuleren om bijvoorbeeld permanente exposities in de eigen bedrijfsruimte in te richten. Daarin zou duidelijk de band met het eigen bedrijfsmatige verleden gelegd moeten worden, zoals overigens ook in het onlangs geopende Bliuhs (de creatieve industrie in de voormalige Bredase brandweerkazerne -LN) gebeurt.

Mooi voorbeeld
Muntjewerff: "Mooi voorbeeld is de Amerikaanse snoepgoedindustrie. Die produceert nog steeds geen enkel snoerje waarvan het recept niet al tussen de Eerste en Tweede Wereldoorlog is ontwikkeld - al wakt de indus-

trie natuurlijk graag een andere indruk."

Smits van Waesberghe: "En als je als ondernemer je (bedrijfs)geschiedenis kent, hoef je oude fouten niet opnieuw te maken. Maar dan moet je je nu dus wel af en toe rekenschap geven van wat in jouw bedrijf waardevol is voor de toekomst. Maar het is helaas lang niet altijd zo, dat er in een onderneming iemand met dat benul rondloopt."

Barbara Putters: "Wat ook wel weer begrijpelijk is, want fabrieken moesten produceren en geld verdienen. Dan sta je niet stil bij het verleden." Putters vindt het belangrijk 'in actie te komen, nu veel mensen die de oude industrieën hebben meegemaakt, nog in leven zijn.' Muntjewerff: "Bedrijven zouden nu al kunnen investeren in het bewaren van materiaal dat straks historische waarde heeft.

Daar kunnen wij als stichting natuurlijk ook bij adviseren." Strategisch gezien, weet het Bredase erfgoedkwartier, is het van belang 'zo snel mogelijk een grote club te worden'. Daarom zet de Stichting Brabants Industrieel Erfgoed een dit jaar te houden ontmoetingsmanifestatie voor de regionale industrie op poten.

"Zo hopen wij snel in contact te komen met gelijkgezinden, om vervolgens in werkgroepen onze ideeën nader te ontwikkelen", zegt Smits van Waesberghe. "Mijn ervaring is dat als je een goed plan hebt, de industrie altijd geïnteresseerd is. Wij hebben natuurlijk ook kennis-hoe te bieden."

Putters wil aanpak op zoek naar donateurs. "Onze stichting heeft niet alleen geen eigen ruimte, maar ook geen eigen kapitaal. Tot nu toe zijn alle gemaakte kosten voorgebracht door de familie Smits van Waesberghe, maar dat kan zo niet voortduren."

Een aantal doelen hoopt de stichting ook te kunnen realiseren in samenwerking met regionale serviceclubs als Kiwanis en Rotary. "Een van onze ideeën is, de oude industrievestigingen in

Breda op de een of andere manier te markeren", meldt Putters. "Een gedentekken op de gevel van gebouw De Prins (hoek Nieuw Prinsenkade-Nijverheidssingel) zou bijvoorbeeld naar de Kwatta kunnen verwijzen. Een serviceclub kan daar wellicht een mooie actie in zien."

Behalve de ontmoetingsbijeenkomst, werkt de erfgoedstichting momenteel aan een nog veel ambitieuzer project. Binnenkort gaat zij praten bij AM (voorheen Amstelander), projectontwikkelaar van het brouwerijterrein, over een concreet plan voor het oude Brouwhuis. Het karakteristieke rijksmonument, met zijn vijf moutsoilo's, leent zich volgens Smits van Waesberghe niet voor appartementenbouw. "AM zal er mogelijk een bestemming voor kunnen vinden."

Ontmoetingscentrum

Zonier de Stichting Brabants Industrieel Erfgoed. Die zijn in het evengen te vinden art-deco pand aan de Ceresstraat een nieuw 'ontvangst- en ontmoetingscentrum voor de regionale industrie annex technologiehuis'.

De stichting en (verhuurder) AM zouden de gegadigden moeten verwerven. Voor de herbestemming van het Brouwhuis beschikt de stichting al over een compleet uitgewerkt herinrichtingsplan. Het gaat om het afstudeerproject 'Brouwhuis Kunsthuiskunstmaarsresidentie', waarmee LEO Sebregts zijn studie aan de T.U. van Eindhoven afrondde.

De Stichting Brabants Industrieel Erfgoed is telefonisch bereikbaar op 0161-432597 en e-mail: bredapromotions@hetnet.nl